

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
креативного менеджменту і дизайну
Протокол №1 від 01.09.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор
з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність	В2 Дизайн
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Дизайн»

Статус дисципліни

обов'язкова

Мова викладання, навчання та оцінювання

українська

Розробники:

д.е.н., професор

_____

Тетяна БЛИЗНЮК

к.е.н., доцент

_____

Ірина КІНАС

к.е.н., доцент

_____

Ольга МАЙСТРЕНКО

Завідувач кафедри
креативного менеджменту
і дизайну

_____

Тетяна БЛИЗНЮК

Гарант програми

_____

Денис БОРИСЕНКО

**Харків
2025**

ВСТУП

Міжкультурні комунікації – це процес взаємодії та узгодженої діяльності, спрямованої на управління відносинами, що виникають на стику національних і організаційних культур. Вони передбачають аналіз причин міжкультурних конфліктів та пошук шляхів їх нейтралізації, а також врахування закономірностей поведінки, притаманних різним національним діловим культурам, у процесі управління організацією. Ефективна міжкультурна комунікація ґрунтується на визнанні та повазі до крос-культурних відмінностей, забезпечує налагодження співпраці з представниками інших культур і сприяє формуванню спільної корпоративної системи цінностей, яка сприймається та визнається кожним членом багатонаціонального колективу.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні системи компетентностей, що охоплює розуміння особливостей міжкультурної взаємодії, розвиток міжкультурної компетентності та культурного інтелекту здобувачів, а також набуття практичних навичок ефективної співпраці з представниками різних культурних середовищ.

Завдання навчальної дисципліни:

визначення специфіки комунікативних моделей, притаманних різним культурам;

дослідження причин і механізмів виникнення міжкультурних конфліктів;

виявлення та врахування закономірностей поведінки, властивих національним діловим культурам, у процесі міжкультурної взаємодії.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес управління комунікаціями, які виникають на межі національних і організаційних культур, дослідження причин міжкультурних конфліктів та їх нейтралізація, з'ясування і використання закономірностей поведінки та комунікації, властивих національній діловій культурі.

Предметом навчальної дисципліни є принципи, форми і методи управління комунікаціями, що виникають на межі національних культур, дослідження причин міжкультурних конфліктів.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
РН2	ЗК2
РН6	ЗК10, СК11
РН14	ЗК7, ЗК8

де, РН2. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово з професійних питань, формувати різні типи документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного і писемного мовлення.

РН6. Усвідомлювати відповідальність за якість виконуваних робіт, забезпечувати виконання завдання на високому професійному рівні.

РН14. Використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики.

ЗК2. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК7. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК8. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК11. Здатність досягати успіху в професійній кар'єрі, розробляти та представляти візуальні презентації, портфоліо власних творів, володіти підприємницькими навичками для провадження дизайн-діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**Зміст навчальної дисципліни****Змістовий модуль 1. Теорія крос-культурних комунікацій.****Тема 1. Управління крос-культурною комунікацією.**

Поняття крос-культурної комунікації. Крос-культурна комунікація: сутність, зміст, характерні ознаки. Міжкультурні бар'єри. Підходи і методи дослідження культурних систем і крос-культурних комунікацій. Зовнішні

чинники впливу на організаційну культуру компанії.

Тема 2. Невербальна комунікація в різних культурах та її вплив на комунікації.

Поняття невербальної комунікації. Типи невербальних засобів комунікації. Психологічна культура ділового спілкування. Мова та міжкультурна комунікація. Види міжкультурної комунікації: вербальна, невербальна, паравербальна міжкультурна комунікація.

Специфіка вербальної комунікації. Форми та стилі вербальної комунікації. Інтерпретація невербальної поведінки. Міжкультурні відмінності невербальних кодів комунікації. Засоби досягнення ефективної комунікації.

Тема 3. Сприйняття часу і простору та взаємодія в різних культурах.

Простір та час як засіб комунікації. Зв'язок між часом та простором. Правильний вибір часу для проведення заходу та домовленості про зустріч. Швидкість та спрямованість інформаційного потоку та його роль в комунікації різних культур. Мова та картина світу в національній культурі Крос-культурна комунікація як частина соціокультурної реальності. Чинники формування крос-культурної комунікації. Вікові й гендерні особливості спілкування.

Змістовий модуль 2. Технології ефективної крос-культурної комунікації

Тема 4. Шляхи досягнення ефективності у крос-культурній комунікації

Складові культури ділового міжкультурного спілкування. Сутність і класифікація бізнес-культур. Різні типи бізнес культур, їх специфіка. Морально-етичні засади культури бізнес-стосунків. Сприйняття особистості в різних культурах. Культура ділового спілкування у міжнародному аспекті. Крос-культурні відмінності в системі бізнес-діяльності різних країн. Особливості та умови здійснення ефективної міжкультурної комунікації у діловій сфері.

Тема 5. Національно-культурні стереотипи й упередження та шляхи їх подолання

Поняття національної культури. Основні елементи національної культури. Особливості процесу комунікації під взаємовпливом національної культури. Основні причини порушень міжкультурних комунікацій. Види стереотипів. Вплив світових релігій на національну культуру. Національна ідентичність.

Основні характеристики взаємодії різних культур. Складові процесу онтогенезу людини. Механізми інкультурації. Основні характеристики стратегій акультурації. Результати акультурації.

Тема 6. Крос-культурні особливості етнічних конфліктів.

Вплив глобалізації на процеси крос-культурної взаємодії. Суперечливий характер діалогу культур. Етнокультурні конфлікти та їх наслідки для процесів міжкультурної комунікації.

Посилення міграційних процесів та потреба у нових формах міжкультурної та міжетнічної взаємодії. Криза культурної ідентичності та міжкультурна комунікація. Крос-культурна комунікація як чинник формування глобального інформаційно-комунікативного простору.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1-2. Завдання 1	Дослідження міжкультурних комунікацій в певній країні: інформаційна довідка: географічне положення, історія, населення; класифікація Е. Холла; вербальна комунікація (мова та її особливості); невербальна комунікація
Тема 3. Завдання 2	Дослідження міжкультурних комунікацій в певній країні: особливості сприйняття часу; простір та його сприйняття
Тема 4. Завдання 3	Дослідження міжкультурних комунікацій в певній країні: сприйняття кольорів та значення кольорів
Тема 5-6. Завдання 4	Дослідження міжкультурних комунікацій в певній країні: стереотипи про культуру

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 – 6.	Вивчення лекційного матеріалу, підбір та огляд літературних джерел та ресурсів інтернету

Тема 1 – 6.	Підготовка до практичних та семінарських занять
Тема 1 – 6.	Виконання навчально-дослідних завдань
Тема 1– 3.	Підготовка до поточної письмової контрольної роботи
Тема 1 – 6.	Підготовка до фінальної письмової контрольної роботи

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1, 2, 3, 4), проблемна лекція (Тема 5, 6).

Наочні (демонстрація (Тема 1-6)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 6), семінар-дискусії (теми 1-3), кейс-метод (тема 1-3), індивідуальна дослідницька робота під час виконання творчого завдання (теми 4-6).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку. Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: виконання та захист практичних/лабораторних робіт (4 комплексні роботи по 10 балів кожна, 40 балів), проходження експрес-опитувань (4 тести по 5 балів кожний, 20 балів).

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)).

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Завдання 1 (тестове) (20 балів)

Прочитайте наведені нижче ситуації та знайдіть одне культурно виважене рішення в кожному випадку.

1. Ваша фірма на протязі трьох місяців вела переговори з компанією з Бразилії. Наступний раунд переговорів повинен бути заключною зустріччю, на якій всі сторони сподіваються дійти згоди і підписати контракт. Людина, що вела переговори з аргентинцями увесь цей час, несподівано захворіла і не змогла поїхати на зустріч. Замість нього ввели в суть справи іншого фахівця і відправили його підписувати угоду. Але він повернувся з порожніми руками. Чому?

А. Бразильські партнери образились, тому що припустили, що ваша фірма не досить серйозно ставиться до відносин з їхньою фірмою, тому і надіслали іншу людину для переговорів.

Б. В Бразилії особисті стосунки цінують більше, ніж корпоративні. Переговори не були вдалими, тому що нового партнера ніхто не знав.

В. В Бразилії існує переконання, що, якщо на шляху ділової угоди стає чиясь хвороба – це погана прикмета.

2. Під час переговорів в Італії двоє членів італійської команди безперервно відповідають на телефонні дзвінки. Чому це відбувається?

А. Це напевно означає, що вони не дуже цікавляться вашою пропозицією.

Б. Це – добре відома тактика, щоб примусити іноземців відчувати себе непевно, некомфортно і виявити свої слабкі сторони.

В. Вони напевно відповідають на дзвінки своїх керівників: не відповідати було б нечемно.

3. Наприкінці переговорів з китайською компанією ваші партнери несподівано вимагають, щоб ви знизили ціни, або вони можливо не будуть укладати угоди. Як ви маєте поводитись?

А. Не поступайтеся. Вони намагаються перевірити вашу рішучість та отримати останні поступки.

Б. Попросіть у них деякий час, щоб порадитися зі своїми керівниками.

В. Погоджуйтесь. Китайці не робили б так без підстави через потребу зберегти «обличчя».

4. На діловій зустрічі з французами, чого краще всього уникати?

А. Особистих питань.

Б. Прямого погляду в очі.

5. Яке з цих тверджень вірне?

А. Німці можуть приймати рішення дуже повільно.

Б. Німці не дуже переймаються пунктуальністю.

В. Німці очікують прояви дотепності в бізнесовому контексті.

6. Культура – це

А. спільна, колективна система значень.

Б. явище, що успадковане чи вроджене.

В. набуте явище.

Г. колективне явище.

Д. ознака особистої поведінки.

7. Серед існуючих засобів адаптації до культурного шоку, інтеграція означає

А. Збереження культури, відмінної і відокремленої від культури, що домінує.

Б. щоденну взаємодію з новою культурою із збереженням сильного відчуття культурної відмінності.

В. культуру - поза межами досяжності і нової, і старої культур.

Г. «плавильний казан» - втрату старої культури і повне прийняття нової.

8. Які з цих параметрів визначають культурну орієнтацію суспільства?

А. Час і простір

Б. Особисті якості

В. Сприйняття людини та людських відносин

Г. Соціально-економічний стан суспільства

Д. Діяльність

9. Як ставляться до планування в культурах, що орієнтовані на контроль?

А. Планувати треба на довгий строк, щоб відбулися справжні зміни;

Б. Планування може прискорити зміни за умови, що воно ретельно зроблено і результати регулярно доповідаються.

В. щоб досягти короточасних результатів не треба підганяти чи поспішати.

Г. А і Б.

10. За своєю орієнтацією у часі японська культура характеризується

А. збереженням історії та продовженням минулих традицій;

Б. працею задля досягнення короткотермінових результатів;

В. інвестиціями в роки навчання кожного службовця;

Г. роботою в одній фірмі на протязі тридцяти-сорока років;

Д. підписанням довгострокових угод.

Завдання 2 (стереотипне). (8 балів)

2. Іноземець проводить зустріч з китайськими колегами. Один з них пропонує ідею, з якою іноземний партнер абсолютно незгоден. Якою має бути реакція іноземця? Чому?

Завдання 3 (діагностичне) (12 балів)

3. Ваша компанія вже продає свої продукти у рідній країні (Франція). У компанії є добре відома торговельна марка і лозунг для кожного з продуктів, і кожен виробник займає лідируючі позиції за продажами на ринку. Було прийнято рішення про початок експорту кожного товару (купальні костюми, гаджети) в наступні країни: Сінгапур та Польща.

Проаналізуйте культурне середовище цих країн, щоб визначити, як, в разі необхідності, вам слід було б змінити упаковку своєї продукції, способи її просування на ринки цих країн, рекламу та інші аспекти для того, щоб забезпечити максимальні можливості для успіху. Не звертайте увагу на те, що такого ринку може і не бути в дійсності (припустимо, в процесі маркетингового дослідження було визначено, що ринок для продукції вашої компанії дійсно існує). Замість цього направте свої зусилля на те, щоб визначити, як кожен ваш продукт буде прийнятий в кожній країні з урахуванням її культури.

Критерії оцінювання

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються за складністю, трудомісткістю та значенням для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного таким чином:

Завдання 1 (тестове). (20 балів)

За кожний правильний тест, – 2 бали.

Завдання 2 (стереотипне). (8 балів)

8 балів ставиться за повну відповідь та розгорнуті пояснення до вирішення даної ситуації

Завдання 3 (діагностичне). (12 балів)

12 балів ставиться за повну відповідь та розгорнуті пояснення до вирішення даної ситуації та надання рекомендацій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Теорія управління [Електронний ресурс] : навчальний посібник / І.А. Грузіна, І.О. Кінас, І.М. Перерва [та ін.]; Харківський національний

економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 137 с. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27798>

2. Горбач Н. В. Міжкультурні комунікації : навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Філологія» освітньо-професійної програми «Українська мова та література». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 128 с. https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/461987/mod_resource/content/2/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0%D1%87%20%D0%9D.%D0%92.%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%D0%BC%D0%B5%D1%82.%D0%BF%D0%BE%D1%81..pdf

3. Радченко І. Б. Вступ до теорії міжкультурної комунікації: Конспект лекцій. – Харків: УкрДУЗТ, 2021. – 80 с. <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/6235/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>

Додаткова

4. Близнюк Т. П. Крос-культурні особливості менеджменту сучасної мультинаціональної організації: монографія. – Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2017. – 296 с. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26203>

5. Ліфінцев Д. С. Перспективи крос-культурної бізнес-взаємодії в контексті європейської інтеграції України / Д. С. Ліфінцев, Т. П. Близнюк, М. О. Кохан // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 371-377. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27042>

6. Ніценко В. С. Міжкультурні детермінанти формування корпоративного іміджу: теоретичні засади адаптації бренду у світовій бізнес-системі / В. С. Ніценко, В. М. Жолобак, Т. П. Близнюк та ін. // Український журнал прикладної

економіки та техніки. - 2025. - Том 10. - № 4. - С. 89 – 93. – Режим доступу:
<https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/39013>

6. Blyznyuk T. The influence of the effectiveness of intercultural communication on the development of the tourism industry / T. Blyznyuk, O. Naumov, O. Shepeleva // Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. - 2024. - Volume 9. - № 4. - Pp. 36 – 40. – Режим доступу:
<https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/39014>

7. Blyznyuk T. The influence of the effectiveness of intercultural communication on the development of the tourism industry. / T. Blyznyuk, O. Naumov, O. Shepeleva // Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. – 2024. – Volume 9. – № 4. P. 36 – 40. – Режим доступу:
<https://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/34743>

8. Cross-Cultural Management. Practicum for Bachelor's (first) degree students of speciality 073 "Management" [Electronic resource] / compil. by T. Blyznyuk; Simon Kuznets Kharkiv national university of economics. - E-text data (141 КБ). – Kharkiv : S. Kuznets KhNUE, 2021. – 55 p. – Режим доступу:
<https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25684/1/2021-%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%A2%20%D0%9F.pdf>

Інформаційні ресурси

9. Офіційний сайт Г. Хофстеде [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://geerthofstede.com/landing-page/>

10 Country Comparison tool. Culture – Режим доступу:
<https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool>